

'het donkerst Rotterdam', het dichtbevolkte gebied tussen de Westzeedijk en de Delftsevaart, de Coolsingel en de Botersloot.⁸ In de directe omgeving van de havens bevonden zich ook andere instanties verbonden met de maritieme sector: consuls van zeevaartnaties, de douane, vertegenwoordigers van de reders, cargadoors, scheepsassuradoren en sloopshandelaars. Filantropische organisaties en vakbonden die zich inzetten voor het welzijn van de zeelieden vestigden zich ook in dit gebied, waar zij tegenwicht boden aan de slaapbazen. Deze omgeving werd het werkveld van de Noorse Zeemansmissie, maar ook organisaties van andere naties waren hier werkzaam. Een vroeg initiatief was de Britse *Rotterdam Seamen's Friend Society*, die in de periode 1876-1888 ook onderdak bood aan de Noorse Zeemansmissie. In haar boek over de Engelse kerk in Rotterdam maakt Anneke Barends-Kraak vermelding van een tweede Britse vereniging, de *Rotterdam Sailor's Friends Society*, opgericht door de Anglicaanse St. Mary's kerk en de Schotse kerk in Rotterdam. Deze vereniging, die gevestigd was aan de Leuvehaven, ging in 1893 op in de Anglicaanse *Rotterdam Mission to Seamen*.⁹ Later vestigden zich ook andere zeemansmissies en zeemanskerken in Rotterdam: de Zweedse in 1909, de Finse in 1927, en de Deense pas in 1954.¹⁰ De eerste nevenvestiging van de Noorse Kerk was in Rotterdam gehuisvest in een pand in de Grootte Draaisteeg, gehuurd door de *Rotterdam Seamen's Friend Society*.¹¹ De twee verenigingen betrokken in 1886 samen weer een ander pand, Boompjes 113. In

1888 verhuisde de Noorse missie, die niet langer ruimte wilde delen met een vereniging van een andere geloofsbelijdenis, naar een pand aan de Leuvehaven, nummer 203. Twee jaar later vond weer een verhuizing plaats, naar Boompjes 44. Dit werd nu de hoofdzetel van de Noorse Zeemansmissie in Nederland, tot nog een verhuizing plaatsvond in 1906, naar Boompjes 92. Aan dit zwerven de bestaan kwam pas een einde in 1914, met het opleveren van het nieuwe kerkgebouw aan de Westzeedijk.¹²

Activiteiten gericht op de zeelieden

De 'Zeemansmissie' in Rotterdam bestond in feite uit niet meer dan een handvol mensen: de pastor zelf, zijn vrouw, die achter de schermen het werk van haar man ondersteunde, en vanaf 1907 ook een betaalde assistent. De eerste assistent van pastor Saxe heette Mikael Landro. Er was ook eerder een assistent in dienst van de Zeemansmissie, Johan Petter Olsen, die werkzaam was in Amsterdam. Vrijwillige hulp werd soms geboden door gelovige zeelieden die tijdelijk zonder werk waren. De aantallen zeelieden waren groot: een schatting uit 1913 geeft aan dat in dat jaar 800 Noorse schepen aanlegden in Rotterdam, met in totaal 20-25.000 zeelieden; 4.600 af- en aanmonsteringen van Noorse zeelieden werden in dit jaar geregistreerd en vele Noorse zeelieden hadden Rotterdam als thuisbasis.¹³ In de veertig jaren sinds het begin van de activiteiten van de Zeemansmissie in de 'Hollandse havens', zoals die in Noorwegen werden genoemd, had een grote verandering plaats gevonden. De oude zeeschepen waren verdrongen door de nieuwe